

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

АЛЬ-ФАВАДІ ХУДАМ МЕЗААЛ САЛІХ

УДК: 37.032

**РОЗВИТОК КРЕАТИВНОЇ ЗДІБНОСТІ СТУДЕНТІВ
ФАКУЛЬТЕТІВ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОМУ МИСТЕЦТВУ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (образотворче мистецтво)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України, м. Одеса.

Наковий керівник кандидат педагогічних наук, доцент
РЕЗНІЧЕНКО Микола Іванович,
Одеська державна академія
будівництва та архітектури,
Архітектурно-художній інститут,
доцент кафедри образотворчого мистецтва

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТУМАНОВ Ігор Миколайович,
Харківська державна академія
дизайну і мистецтв,
професор кафедри дизайну інтер'єру;

кандидат педагогічних наук, доцент
МОХІРСЬКА Юлія Анатоліївна,
Полтавський Національний педагогічний
університет імені В.Г.Короленка,
доцент кафедри образотворчого мистецтва.

Захист відбудеться 28 грудня 2017 року об 11.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради К26.053.24 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 28 листопада 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.М.Полатайко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Глобалізація змін, що відбуваються у сучасному світі та культурі, вимагає переосмислення ролі окремих спеціальностей в художній освіті. Відтак виникає необхідність у формуванні освітнього середовища, що має ознаки радикального відступу від традиційних педагогічних підходів, зокрема, в удосконаленні змісту підготовки студентів художніх факультетів. Ефективність розв'язання завдань фахової підготовки студентів залежить від прагнення самореалізації, наявності потреби у пошуках нових шляхів естетичного перетворення навколишнього середовища. Враховуючи потребу у сучасного суспільства у цілісних гармонійних особистостях високого рівня культури, духовності та творчої активності, актуалізується проблема розвитку креативності особистості загалом та креативної здібності студентів художніх факультетів зокрема.

Розвиток творчих здібностей був і залишається предметом уваги багатьох психологів і педагогів. У роботах Б. Ананьєва, В. Асєєва, Л. Виготського, Б. Теплова, С. Василевського, П. Гальперіна, Л. Занкова, В. Кузіна, А. Леонтєва, Д. Ельконіна та інших надані поняття «здібності», «творчність», «художньо-творчі здібності», виявлено загальні групи психічних процесів, що становлять основу художньо-творчих здібностей, наведені опис специфіки даних понять.

Креативності та її природі, формуванню і прояву креативних здібностей, а також їх діагностиці присвячені дослідження Дж. Гілфорда, А. Грузенберга, О. Костюка, А. Кроніка, І. Павлова, К. Платонова, Я. Пономарьова, Є. Торренса, Х. Трік та інших. Визначення педагогічного контексту категорії «креативне мислення» і шляхи його розвитку представлені Г. Пауля, А. Петрова, В. Ружієйро, Ч. Темпла та інших. Креативність особистості досліджували М. Айзенк, Ю. Альошина, Д. Богоявленська, В. Вишнякова, С. Гіппіус, Л. Гофман, А. Грецов, С. Гончаренко, С. Девіс, В. Дружинін, Л. Єрмолова-Томіна, М. Кроз, С. Коновець, І. Левін, А. Маслоу, В. Моляко, Н. Рожественська, К. Роджерс, А. Роу, Е. Торренс, М. Холодна, І. Харламов, В. Шадриков, В. Шубинський та інші.

У працях педагогів І. Алексєєвої, Е. Алексєєнко, С. Городоцької, Б. Юсова, В. Строкова, В. Сластеніна, О. Шевнюк і ряду інших розкрита педагогічна цінність навчальних занять, що містять різні види творчої активності.

У художній освіті декоративно-прикладне мистецтво представлено єдністю та цілісністю художньо-образної структури. Значення, вплив і місце різних видів декоративно-прикладного мистецтва у процесі естетичного, художнього та креативного розвитку особистості розкрито в роботах Е. Антоновича, Р. Захарчук-Чугай, М. Станкевича, Н. Єфремичевої, Н. Коваленка, В. Корешкова, Ю. Мохіревої, І. Мужикової, С. Мурзиної, Л. Плазовської, М. Соколової, Р. Тебуєва, Т. Шпікалової та ін. У ряді досліджень (І. Алексєєва, І. Бишек, І. Козлов, В. Корінців, А. Прищепа, Л. Трубнікова, А. Ударцева, А. Хворостов) підкреслено значення

декоративного мистецтва, викладено шляхи і способи активізації навчального процесу, розглянуті зміст і методи навчання різним його видам. Розвиток творчих здібностей студентів на заняттях з декоративно-прикладного мистецтва розглядали: Р. Барціц, М. Дадобоева, Р. Ібрагімова, В. Корінців, І. Марченко, А. Сурін, М. Сухарева, Т. Шпикалова та інших.

Аналіз наукової літератури показав, що актуальність проблеми розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти зумовлена провідною роллю творчості як суб'єктивного і об'єктивного факторів розвитку загальної і художньої культури особистості, а також суперечностями, що виникають між:

- потребою глобалізованого суспільства у зростанні креативних ресурсів та усталеною практикою навчання у ВНЗ;
- необхідністю творчої активності у всіх сферах конструктивної діяльності та браком відповідного методичного забезпечення.

Зазначені суперечності та недостатні рішення окремих аспектів проблеми розвитку креативної здібності студентів в процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву зумовили вибір теми дисертаційної роботи *«Розвиток креативної здібності студентів факультетів художньої освіти в процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана на художньо-графічному факультеті Державного закладу «Південноукраїнський Національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського» у відповідності з науковою темою кафедри теорії та методики декоративно-прикладного мистецтва і графіки «Науково-дидактична система формування художньо-естетично компетентності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва». Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський Національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 30. 01. 2014 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти у процесі навчання декоративному мистецтву.

Об'єкт дослідження: фахова підготовка студентів факультетів художньої освіти.

Предмет дослідження: методика розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти у процесі навчання декоративному мистецтву.

Відповідно до мети були означені такі **завдання** дослідження:

- конкретизувати поняття «креативна здібність студентів факультетів художньої освіти», визначити його суть і структуру;
- обґрунтувати роль декоративно-прикладного мистецтва у процесі розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти;
- розробити та обґрунтувати критерії й показники, виявити рівні креативної здібності студентів;

– теоретично обґрунтувати організаційно-методичну модель розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти у процесі навчання декоративному мистецтву;

– експериментально перевірити ефективність авторської методики розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти у процесі навчання декоративному мистецтву.

Для розв'язання поставлених завдань у дослідженні була використана система *методів*, а саме:

– *теоретичні*: проблемно-порівняльний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, що дозволило уточнити смисл базових понять дисертації; порівняння, систематизація і узагальнення теоретичних та емпіричних положень, що дозволило виявити стан розвитку креативного мислення та креативної здібності студентів художньої освіти; теоретичне моделювання для обґрунтування складових запропонованої методики розвитку креативної здібності студентів у процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву;

– *емпіричні*: педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний), застосований з метою перевірки ефективності запропонованої методики розвитку креативної здібності студентів у процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву; діагностичні (анкетування, бесіда, інтерв'ю); обсерваційні (невключене структуроване спостереження) і прогностичні для вивчення стану розвиненості у студентів креативної здібності та аналізу відповідних проблем для прогнозування результатів дослідно-експериментальної роботи;

– *математичної статистики* – для обробки експериментальних даних і встановлення взаємозалежності між явищами, що досліджуються.

Наукова новизна дисертації визначається тим, що в ній *вперше*:

– дано визначення поняття «креативна здібність студентів факультетів художньої освіти», розкрито його сутність і структуру;

– розкрито поняття «екологічна маргіналізація» в сфері декоративно-прикладного мистецтва, обґрунтовано її роль у розвитку креативної здібності студентів як сучасного важливого і актуального простору для творчого освоєння;

– науково обґрунтовано методичну модель, розроблено і експериментально перевірено поетапну методику розвитку креативної здібності студентів на основі метапредметного, екологічного та художньо-конструктивного підходів із використанням маргіналізованих об'єктів України та Іраку, а також авторського спецпрактикуму.

– розроблено методику діагностики, виявлено рівні розвитку креативної здібності студентів у процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву;

уточнено сутність понять «креативність», «креативна здібність», «креативна особистість» в контексті досліджуваної проблеми;

удосконалено засоби комплексної діагностики та методичне забезпечення фахової підготовки студентів факультетів художньої освіти;

подальшого розвитку набули, питання залучення студентів до творчої та художньо-конструктивної діяльності у декоративно-прикладному мистецтві.

Теоретико-методологічною основою дослідження слугували філософсько-мистецтвознавчі, психолого-педагогічні концепції та праці, в яких розкрито: системний, феноменологічний, антропологічний, синергетичний, особистісно-орієнтований, аксіологічний, акмеологічний, діяльнісний, управлінський, технологічний, культурологічний та художньо-творчий напрями розгляду основної дефініції; діалектичний взаємозв'язок об'єктивних і суб'єктивних факторів розвитку креативної здібності особистості; фундаментальні положення психології творчості (Д. Виготський, В. Бехтерев, І. Бех, Д. Богоявленська, Г. Костюк, Р. Немов, С. Рубінштейн, К. Роджерс, Б. Теплов, В. Кліменко, О. Туріна); особливості розвитку творчих здібностей та саморозвитку особистості (А. Блахут, Д. Джола, І. Зязюн, В. Кліменко, О. Костюк, В. Петрушенко, О. Цибуля, А. Щербо, Г. Шевченко); теорії креативності, природи та розвитку креативних здібностей (Дж. Гілфорд, С. Гончаренко, С. Коновець, В. Лучанська, А. Маслоу, В. Моляко, К. Махмуд, Я. Пономарьов, Є. Яковлева, І. Харламов); образно-виражальну специфіку декоративно-прикладного мистецтва (М. Каган, С. Раппопорт, Є. Антонович, З. Борисюк, Р. Захарчук-Чугай, А. Іваночко, І. Мужикова, Л. Плазовська, Л. Оршанський) та колажу (М. Ліфшиц, Дж. Кошут, Р. Розенблюм); основи екодизайну та екомистецтва (І. Кирієнко, С. Боучер, С. Стейман, Дж. Кастнер, Б. Уолліс, Л. Вейтрауб, М. Субік, Н. Селівьорстова); педагогічні теорії (Ю. Бабанський, Г. Балл, І. Богданова, І. Зязюн, О. Рудницька, Г. Фрейман, М. Поташник, В. Сухомлинський); педагогічний аспект підготовки студентів художніх факультетів (І. Алексєєва, Д. Гагішвілі, Є. Ігнат'єв, В. Качнев, А. Кузьмін, Б. Неменський, М. Ростовцев, В. Радкевич, М. Резніченко, І. Туманов, К. Цируль).

Практичне значення одержаних результатів дослідження. На основі теоретичних і практичних результатів дослідження розроблена навчальна програма практикуму «Художньо-прикладна творчість», методичні рекомендації розвитку креативної здатності студентів засобами декоративного мистецтва в просторі екологічної маргіналізації.

Матеріали дослідження теоретичних і методичних аспектів розвитку креативної здібності студентів засобами декоративно-прикладного мистецтва можуть бути ефективно використані для модернізації навчальних програм. Запропонована методика розвитку креативної здібності може бути успішно застосована у професійній підготовці та перепідготовці вчителів образотворчого мистецтва; подальших наукових пошуках за методикою розвитку креативної здібності студентів засобами декоративного мистецтва; розробці спецкурсів для студентів мистецьких факультетів вищих педагогічних закладів, а також у підготовці підручників і навчально-методичних посібників.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження було представлено, висвітлено та обговорено на науково-практичних конференціях різних рівнів. *Міжнародні:* «Дунайські читання: європейський вимір і регіональний контекст» (ІДГУ, 2015.); «Ерделівські

читання», Закарпатський художній інститут (Ужгород, 2016); «Мистецька освіта в контексті глобалізації та полікультурності», ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Полтава, 2017); «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів у галузі мистецької освіти» у рамках III Міжнародного конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі», ДЗ «ПНПУ ім. К. Д. Ушинського» (Одеса, 2017). *Всеукраїнські*: IX Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми мистецької освіти в системі вищої школи», ХДУ (Херсон, 2016); III Всеукраїнська науково-методична конференція «Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва: досвід та перспективи», ДЗ «ПНПУ ім. К. Д. Ушинського» (Одеса, 2015); Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів», ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет» (Кривий Ріг, 2017).

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Коледжу базової освіти Університету Аль-Мустансірія (Ірак) (довідка №3805/с від 30.05.2017), Ізмаїльського Державного гуманітарного університету (довідка № 152/17 від 07.03.2017), Глухівського Національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 613 від 02.03.2017), Державного вищого навчального закладу «Криворізький Державний педагогічний університет» (довідка № 09/1-101/3 від 14.03.2017р.), Херсонського Державного університету (довідка № 01-26/410 від 09.03.2017), Кіровоградського Державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 35 від 02. 03. 2017).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження знайшли відображення у 8 одноосібних публікаціях, 4 з яких опубліковано в наукових фахових виданнях, 3 статті – в іноземних виданнях (англійською мовою та фарсі).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (263 найменувань, з них 24 – іноземною мовою). Загальний обсяг дисертації 277 сторінок, з них основного тексту – 163. Робота містить 8 таблиць, що разом з додатками становить 86 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, об'єкт, предмет та завдання наукового дослідження, окреслено його теоретично-методологічну основу, представлено методи дослідження, висвітлено наукову та практичну значущість, подано дані щодо апробації та впровадженні результатів розробленої методики.

Перший розділ – «*Теоретичні аспекти розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти*» – присвячено розкриттю різних аспектів категорії «креативна здібність» та «креативність», визначенню поняття «креативна здібність студентів художніх факультетів»; окреслено виражальні

можливості декоративно-прикладного мистецтва; висвітлено сутність категорії «екологічна маргіналізація» в полі художніх ремесел та виявлено її роль у розвитку креативної здібності.

На основі аналізу наукової літератури виявлено, що проблема креативності тривалий час залишається в центрі уваги психологів. Аналіз наукової літератури показав, що поняття «креативність» і «творчість» мають як спільну сутнісну основу, так і відмінності. Серед сучасних поглядів на природу творчості існує два підходи. *Перший* – розглядає творчість як діяльність, спрямовану на створення нових суспільно-значущих цінностей. Основна увагу при цьому звертається на створення нового продукту, форма і зміст якого мають, з одного боку, індивідуальне вираження, а з іншого – обумовлені матеріалом, подіями, людьми та обставинами життя. Маючи тотальну адресність, новий продукт – твір – із факту персонального стає фактом культури за умови виходу автора за межі соціальних стереотипів. *Другий підхід* пов'язує творчість з розвитком мотивації творчої діяльності і самореалізації особистості. У цьому підході головною цінністю визначається особистість, без якої творча діяльність неможлива. Творчий процес супроводжується постійним пошуком та цілою палітрою переживань: необ'єктну непередбачувану радість, муки творчості, долання перешкод, що формує унікальність особистості, своєрідність та індивідуальність її художньої мови. Позаяк результати творчості не завжди оцінені соціумом, обдарована особистість стає творцем сенсу власного життя, обираючи основною цінністю творче буття. Отже, творчість у вигляді культурно-історичного явища має психологічний аспект – особистісний та процесуальний.

Психологи В. Бехтерев, Л. Виготський, С. Рубінштейн та інші стверджують, що творча діяльність – це створення матеріальних і духовних цінностей образотворчими та конструктивними засобами. Творчість також характеризується як психічна активність особистості, усвідомлення системи Я (психе (душа, свідомість) і не-Я (таємне, несвідоме), а також як розв'язання цього протиріччя шляхом створення чогось неочікуваного: відкриття, винаходу або художнього образу (В. Клименко). У цьому процесі враховується зв'язок художнього мислення зі сферами художньої діяльності. Людина-творець завжди є продуктом свого часу і середовища, адже здатність до творчості детермінована потребами, пов'язана з видом діяльності людини та культурою в цілому.

З'ясовано, що здібності людини є не окремою частиною психіки, а її станом, від якого залежить творча самореалізація особистості. Необхідною складовою творчого процесу є фантазія, яка підкріплена знаннями, здібностями, цілеспрямованістю та супроводжується емоціями (О.Нікітюк). Відтак здібності розглядаються у зв'язку з творчим потенціалом людини – обдарованістю.

Креативність в науковій літературі представлена в чотирьох аспектах як: продукт (результат мислення та інтелекту); процес (мислення, перетворення, характеристика процесу); якість (головна риса високо розвиненої особистості); здібності. На відміну від творчості, креативність (як продукт), не передбачає

особистісного авторства, завжди підпорядкована ідеї чи проекту, має цільову адресність, оцінюється та визнається соціумом, будучи протилежністю стандартності, конформності та буденності (С. Коновець). Разом з тим, «творчісткістю» Дж. Гілфорд і Д. Богоявленська називають основну креативну здібність як здатність не лише до високого рівня виконання певної діяльності, а й до її перетворення та розвитку.

У психолого-педагогічних дослідженнях «креативну здатність» визначають як важливу характеристику особистості – складне багатомірне і багаторівневе явище – і розуміють як системну якість інтелекту; сукупність особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особистості; спосіб реалізації людиною власної індивідуальності; самоактуалізація обистості (А. Маслоу); творчі здібності індивіда до продукування принципово нових ідей; незалежний фактор у структурі обдарування (Дж. Торренс).

Дж. П.Гілфорд першим протиставив поняття «креативність» та «інтелект», спираючись на власну теорію двох видів мислення: конвергентного, яке лежить в основі інтелекту, та дивергентного, що відбувається одночасно за різними напрямками з метою пошуку різних варіантів розв'язання задачі та лежить в основі креативності. До параметрів креативності ним віднесено: здатність до знаходження і постановки проблеми, здатність генерувати безліч ідей; гнучкість, оригінальність, здатність удосконалювати об'єкт; здатність вирішувати проблеми (аналіз та синтез). За К. Роджерсом, креативність – це здатність особистості до незвичних сполучень елементів та понять, що передбачає спонтанну гру з ідеями, кольорами, формами, співвідношеннями – комбінування елементів і складання з них неймовірних сполук, гіпотез, вираження недоречного, перетворення форм, сполучення того, що не може бути з'єднаним.

Осмислення цих поглядів на досліджувану категорію дозволило дати авторське визначення поняття «креативна здібність студентів факультетів художньої освіти» як *спроможність до успішного продукування ідей, оригінального та швидкого вирішення художніх завдань, а також усвідомленої мотивації й чуттєвості стосовно об'єктів творчої діяльності у детермінантній сукупності творчої активності особистості та її самореалізації*. Важливим показником розвиненої креативної здібності студентів художніх факультетів є креативна готовність, яка проявляється в мотиваційно-творчій активності і спрямованості особистості на успіх у художній діяльності; знанні прийомів і способів вирішення професійно-практичних завдань, умінні творчо використовувати їх; розвиненості творчого мислення; можливості здійснювати художньо-конструкторську діяльність, наявності емоційно-вольових якостей особистості (цілеспрямованості, працездатності, здатності керувати своїми діями, задоволеністю результатами), умінні аналізувати і оцінювати творчу діяльність.

Ефективним засобом естетичного, художньо-творчого та креативного розвитку є декоративно-прикладне мистецтво, що формує матеріальне середовище і духовну культуру. Цей вид декоративного мистецтва,

спрямованого на створення художніх виробів для практичного застосування у побуті, сьогодні є важливою складовою системи художньої освіти та розвитку особистості. Основними рисами виробів народного декоративно-прикладного мистецтва є конструктивність, декоративність та орнаментальність. Науковці підкреслюють, що саме ці риси дають підстави розглядати твори мистецтва як результат естетичної діяльності та цінної спадщину кожного народу. Будучи національним, декоративно-прикладне мистецтво виникає зі звичаїв, вірувань народу у зв'язку з його виробничою діяльністю та побутом. Поряд з пізнавальною, комунікативною та розвивальною функцією, декоративно-прикладне мистецтво одночасно виконує й основну – збереження і трансляцію національних традицій, тому переважно називається народним. Базовою його характеристикою є домінування регіонального аспекту у використанні матеріалів і видів техніки, що породжує різноманітність видів декоративно-прикладного мистецтва, пов'язаних з художніми ручними ремеслами. Сучасне декоративно-прикладне мистецтво збагачується новими ідеями і способами втілення, як-то пап'є-колле і колаж. Історики мистецтва зазначають, що протягом століття колаж стрімко розвивався, трансформувався, діставав різні модифікації. У мистецтвознавчій літературі колаж розглядався не лише як пластичний прийом в образотворчому мистецтві, а як принцип художнього мислення в музиці, літературі, фотографії, театрі, кіно. У колажах знайшов вираження новий досвід – можливість реконструкції, синтезу, створення нового художнього простору.

Формування і розвиток творчої та креативної здібності студентів в умовах навчання декоративно-прикладному мистецтву можливе на основі поєднання проектування і виготовлення виробів, що мають утилітарне значення і художню цінність. У цьому контексті особливий інтерес представляє екологічне мистецтво, еко-дизайн або EcoArt. З'ясовано, що поняття «екологічне мистецтво» розглядається як соціально активне відновлювальне або інтервенціональне мистецтво. У цьому контексті акцентовано увагу на понятті «екологічна маргіналізація», яке розуміється нами як об'єкт для формування нестандартного сприйняття дійсності студентом з метою естетичного перетворення. Перебуваючи в прямому зв'язку з дизайном, полем художніх ремесел, а також з регіональною специфікою навколишнього середовища, об'єкти екологічної маргіналізації сприяють формуванню креативної здібності студентів. Вона проявляється в процесі вибору матеріалів екологічної маргіналізації для використання в сучасних художньо-прикладних виробках в діапазоні експериментів, художньо-образного бачення витратних матеріалів, відходів та їх комбінацій для нового формоутворення. Маргіналізований матеріал є своєрідною креативною мовою, котра уможливорює вільне, оригінальне і творче висловлюватися студентів. Особливу роль в цьому відіграє їх обізнаність в сучасних тенденціях, які забезпечують модерні технології, а також в інноваціях, котрі існують у художньо-прикладній творчості.

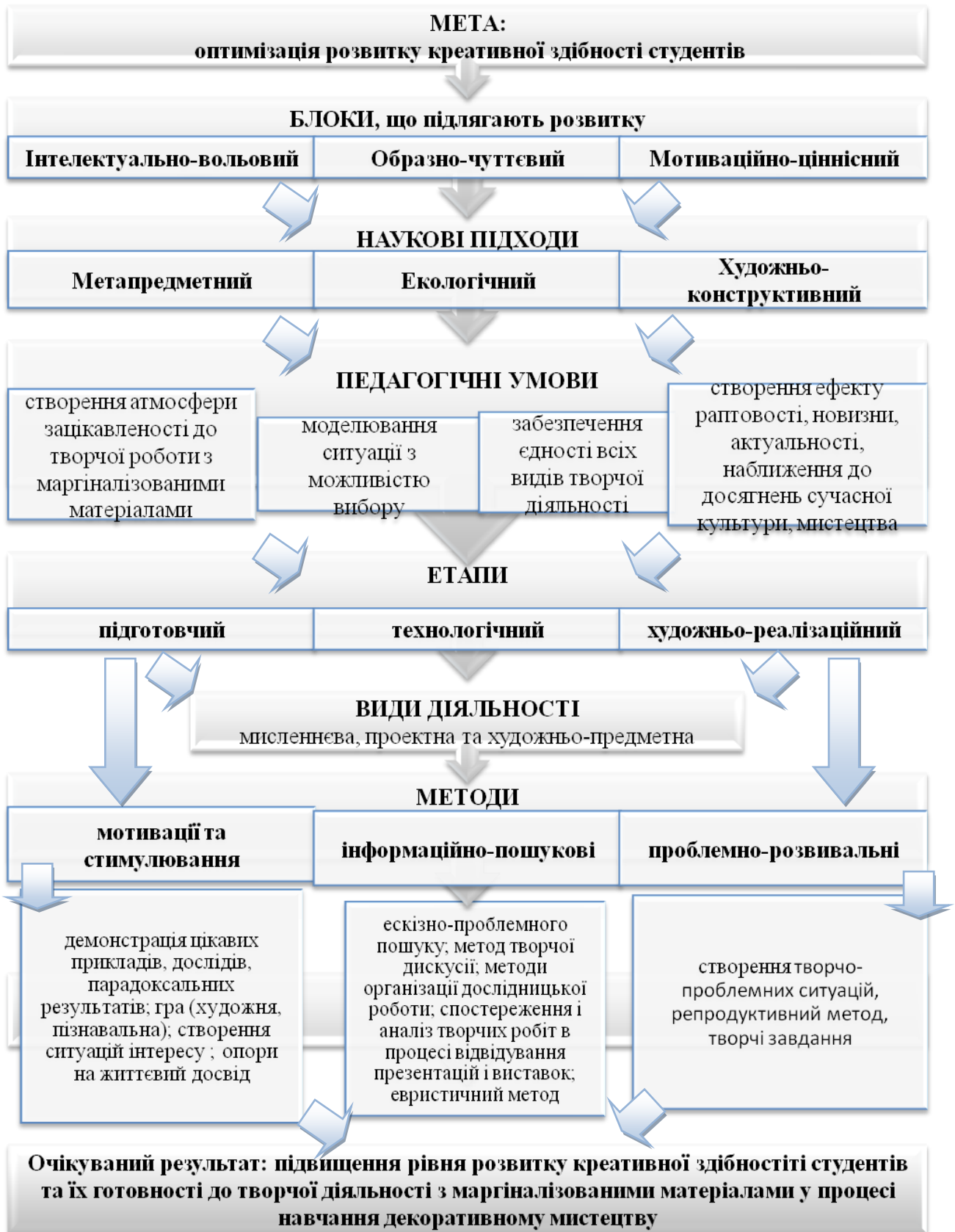
У другому розділі – *«Методичні основи розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти в процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву»* - представлено структуру та зміст

креативної здібності студентів, розроблено і обгрунтовано методичну модель розвитку креативної здібності студентів художніх факультетів.

Креативна здібність студентів художніх факультетів має блокову структуру і складається з інтелектуального-вольового, образно-чуттєвого і мотиваційно-ціннісного блоків властивостей особистості. Блок *інтелектуально-вольових* властивостей містить такі елементи: креативне (дивергентне) мислення, цілепокладання, здатність до аналізу та інтерпретації. Елементами блоку *образно-чуттєвого* відображення є здатність до провокативності сприйняття і відтворення дійсності в художньому образі, що характеризується спонтанністю, простотою, гнучкістю, оригінальністю, самотутністю. *Мотиваційно-ціннісний* блок об'єднує прагнення до самоактуалізації та індивідуальної творчої реалізації; опір домінуючому стилю, напрямку в мистецтві; естетично ціннісне ставлення до дійсності. Всі структурні компоненти креативної здібності студентів мистецьких факультетів взаємодіють, взаємодоповнюють один одного і є нероздільними.

Розроблено і теоретично обгрунтовано методичну модель розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти в процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву (рис.1). Основним чинником, що сприяє розвитку креативної здібності студентів в процесі художньої освіти, виділено екологічну маргіналізацію, яка розуміється як «провокативний» фактор сприйняття об'єктів навколишнього середовища для їх переробки та надання їм нової естетичної якості. Обгрунтовано необхідність опори на *наукові підходи*: метапредметний (використання у художній освіті навчально-методичного та практичного матеріалу різних дисциплін), екологічний (сприяє використанню у художній творчості об'єктів екологічної маргіналізації) і художньо-конструктивний (передбачає три етапи здійснення творчого акту – вербальний, графічний, конструктивно-творчий).

На основі *принципів* нестереотиповості та структурної різноманітності розроблено комплекс методів і прийомів, що забезпечували три *види творчої діяльності* студентів – мисленнєву, проектну та художньо-предметну. Група *методів мотивації і стимулювання*: демонстрація цікавих прикладів, дослідів, парадоксальних результатів; гра (художня, пізнавальна), яка створює сприятливий для засвоєння знань настрій, заохочує до навчання; метод створення ситуацій інтересу до оволодіння знаннями з використанням цікавих творчих несподіванок; метод опори на життєвий досвід з використанням повсякденних спостережень. Група *інформаційно-пошукових методів*: метод ескізно-проблемного пошуку; метод творчої дискусії; методи організації дослідницької роботи; спостереження і аналіз творчих робіт в процесі відвідування презентацій і виставок; евристичний метод. Ця група методів стимулює активну дослідницьку діяльність студентів, підвищує їх зацікавленість до творчого процесу навчання, сприяє активності в засвоєнні навчального матеріалу, стимулює їх інтелектуальну діяльність, закріплює впевненість в своїх можливостях, виховує незалежність поглядів і свободу самовираження.

Рис. 1. Методична модель розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти в процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву

Група *проблемно-розвивальних* методів моделює творчий процес, сприяє розвитку інтелектуально-вольових рис та художньо-конструктивних умінь: створення творчо-проблемних ситуацій, репродуктивний метод, творчі завдання на основі елементів еко-арту, етно-арту, еко-дизайну з використанням пап'є-колле та колажу. Творчі завдання та їх рішення розглядалися з точки зору творчої самореалізації студентів, а також оволодіння ними новими знаннями і способами творчої діяльності. Застосування комплексу запропонованих методів залежить від дотримання певних *педагогічних умов*: створення атмосфери зацікавленості до творчої роботи з маргіналізованими матеріалами; моделювання ситуації з можливістю вибору; створення ефекту раптовості, новизни, актуальності, наближення до досягнень сучасної культури, мистецтва тощо; забезпечення єдності всіх видів творчої діяльності на заняттях.

У третьому розділі – *«Експериментальна перевірка ефективності методичної моделі розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти у процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву»* – розроблено діагностичний інструментарій констатувального експерименту, обґрунтовано критерії, показники та визначено рівні; систематизовано та узагальнено хід та результати педагогічного експерименту; здійснено перевірку та оцінку ефективності розробленої методики розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти у процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву.

Констатувальний етап експерименту передбачав визначення рівня креативної здібності студентів мистецьких факультетів. З цією метою на основі структурних компонентів були розроблені відповідні критерії та показники. За допомогою *інтелектуально-вольового* критерію визначається активність пізнання студента, розуміння явищ навколишнього середовища і способів їх відображення в художньо-конструктивній діяльності. Його показники: ступінь розвиненості креативного мислення; рівень цілепокладання; наявність здатності до аналізу, інтерпретації та імпровізації; здатність до формоутворення нового художньо-естетичного виробу методом комбінаторики предметів екологічної маргіналізації. Критерій *образно-чуттєвого відображення* визначає наявність особистісних якостей студента, як відчуття краси, естетичних переживань і здатність емоційно відгукуватися на різні прояви практичної творчої діяльності в процесі вивчення декоративно-прикладного мистецтва. Його показниками є: міра здатності до провокативності сприйняття і відтворення дійсності в художньому образі; ступінь спонтанності, простоти, оригінальності, самобутності. *Мотиваційно-ціннісний* критерій характеризує наявність інтересу студента до художньо-конструктивної і творчої діяльності, потребу в самовираженні засобами декоративно-прикладного мистецтва, прагнення гармонії і усвідомлення естетичної цінності виробів. Показники: ступінь прагнення до самоактуалізації і індивідуальної творчої реалізації; міра опору домінуючому стилю, напрямку в мистецтві; ступінь естетично ціннісного ставлення до дійсності.

На основі виділених критеріїв здійснено констатувальний зріз, на підставі якого виявлено рівні креативної здібності студентів: низький, середній і

високий. *Низький рівень* показали студенти з недостатнім розумінням явищ навколишнього середовища, екологічної маргіналізації і способів їх відображення в художньо-конструктивній діяльності; недостатнім рівнем креативного мислення; невмінням визначити цілі і шляхи їх досягнення; низькою здатністю аналізувати та інтерпретувати твори декоративно-прикладного мистецтва. Такі студенти характеризуються браком інтересу до різних видів творчої діяльності, відсутністю потреби в самовираженні засобами декоративно-прикладного мистецтва, відсутністю прагнення до самоактуалізації і індивідуальної творчої реалізації, недооцінюють естетичну значення навколишньої дійсності.

Середній рівень креативної здібності показали студенти, котрі проявляли інтерес до творчої діяльності з об'єктами екологічної маргіналізації, при цьому мислили стандартно, та відчували невпевненість при виборі шляхів досягнення запропонованої мети. Такі студенти характеризуються слабким інтересом до художньо-конструктивної і творчої діяльності, байдужістю до самовираження засобами декоративно-прикладного мистецтва, слабким прагненням до індивідуальної творчої реалізації. Загалом, результати показників за всіма критеріями займають позицію між низьким та достатнім рівнями.

Студенти *достатнього рівня* креативної здібності показали адекватне розуміння явищ навколишнього середовища, знаходили способи їх відображення в художньо-конструктивній діяльності, нестандартно мислили, визначали цілі і шляхи їх досягнення, вміли аналізувати та інтерпретувати художні образи в творах декоративно-прикладного мистецтва. Такі студенти характеризуються сформованим інтересом творчої діяльності, потребою в самовираженні засобами декоративно-прикладного мистецтва, прагненням до самоактуалізації та індивідуальної творчої реалізації; відчуваючи творчий підйом і радість, намагаються творити не в модному стилі або напрямку мистецтва, адекватно визначають естетичну цінність навколишньої дійсності і можливості її відтворення в декоративно-прикладному мистецтві. При відтворенні дійсності в художньому образі проявляється певна спонтанність, міра простоти, оригінальності, самобутності декоративно-прикладних виробів.

Високим рівнем креативної здібності характеризуються студенти, яким притаманне глибоке розуміння явищ навколишнього середовища, здатність знаходити різноманітні способи їх відображення в художньо-конструктивній діяльності, оригінальне мислення, високий рівень цілепокладання в житті і в творчій діяльності, уміння аналізувати, інтерпретувати художні образи та створювати імпровізації в декоративно-прикладному мистецтві. Такі студенти характеризуються активною потребою в самовираженні засобами декоративно-прикладного мистецтва, активним прагненням до самоактуалізації і індивідуальної творчої реалізації; вони стійко протистоять модним стилям і напрямками в мистецтві, високо оцінюють естетичну цінність навколишньої дійсності і знаходять різноманітні можливості її відтворення в маргіналізованих матеріалах. Студенти високого рівня креативної здібності відчувають емоційний підйом, наснагу і радість в процесі практичної творчої діяльності; відтворення дійсності в художньому образі відбувається з високим ступенем

спонтанності, простоти, оригінальності та самобутності виробів. Результати у констатувального експерименту, в якому взяли участь 654 особи, показали в цілому середній і низький рівні розвитку креативної здібності студентів.

Формувальний експеримент з розвитку креативної здібності студентів художніх факультетів мав перебіг в умовах навчального процесу з використанням методичної моделі, авторського спецпрактикуму «Художньо-прикладна творчість», а також комплексу адаптованих методів і лекційних курсів. Для досягнення поставленої мети – підвищення рівня всіх блоків креативної здібності студентів – необхідно виконання таких завдань: розвивати емоційність, зміцнювати сенсорну чутливість, уяву, фантазію, гостроту сприйняття; створити оптимальні умови для розвитку креативної здатності студента відповідно до його інтересам і можливостям, а також інтелектуальним і творчим потребам; розвивати особистісні якості: самостійність, ініціативність, оригінальність мислення, індивідуальність, прагнення до творчої реалізації; формувати професійну компетентність у поєднанні з творчою мобільністю; забезпечувати умови для оволодіння студентами сучасними теоретичними та методичними знаннями і практичними вміннями, навичками самостійної творчої діяльності.

Процес розвитку креативної здібності охоплював три основних етапи: підготовчий, технологічний, художньо-реалізаційний. Відповідно до цілей і завдань кожного етапу були використані всі складові організаційно-методичної моделі. Науковою основою *підготовчого етапу* стали метапредметний і екологічний підходи, основною педагогічною умовою – атмосфера зацікавленості до творчої роботи з маргіналізованими матеріалами. На цьому етапі використовувалися методи і завдання, що стимулюють розвиток креативної здібності студентів, а саме: демонстрація художніх творів, парадоксальних результатів і дослідів; гра (художня, пізнавальна), яка створює сприятливе для засвоєння знань настрій, стимулює навчання; метод використання цікавих творчих несподіванок для створення інтересу до оволодіння знаннями; метод опори на життєвий досвід. Також застосовувались методи інформаційно-пошукової групи. Таким чином, на першому етапі акцентовано увагу на розвиток інтелектуально-вольового і мотиваційно-ціннісного блоку креативної здібності. Так як програма передбачає міжпредметний зв'язок дисциплін художнього циклу, то це дає можливість за короткий проміжок часу методично ефективно вирішувати завдання розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти.

На другому – *технологічному* – етапі увагу було приділено розвитку блоку здібностей образно-чуттєвого компоненту. Завдання етапу – навчити бачити і розуміти можливості об'єктів екологічної маргіналізації, використовувати різноманітні форми для композиційного вирішення творчих робіт, розвивати креативну здібність в процесі виконання різних художньо-творчих завдань, а також уміння переробляти реалістичне зображення об'єкта в декоративне. На цьому етапі увага приділялася вирішенню конструкторсько-технологічних завдань, пов'язаних зі зміною форми, конструкції виробу або

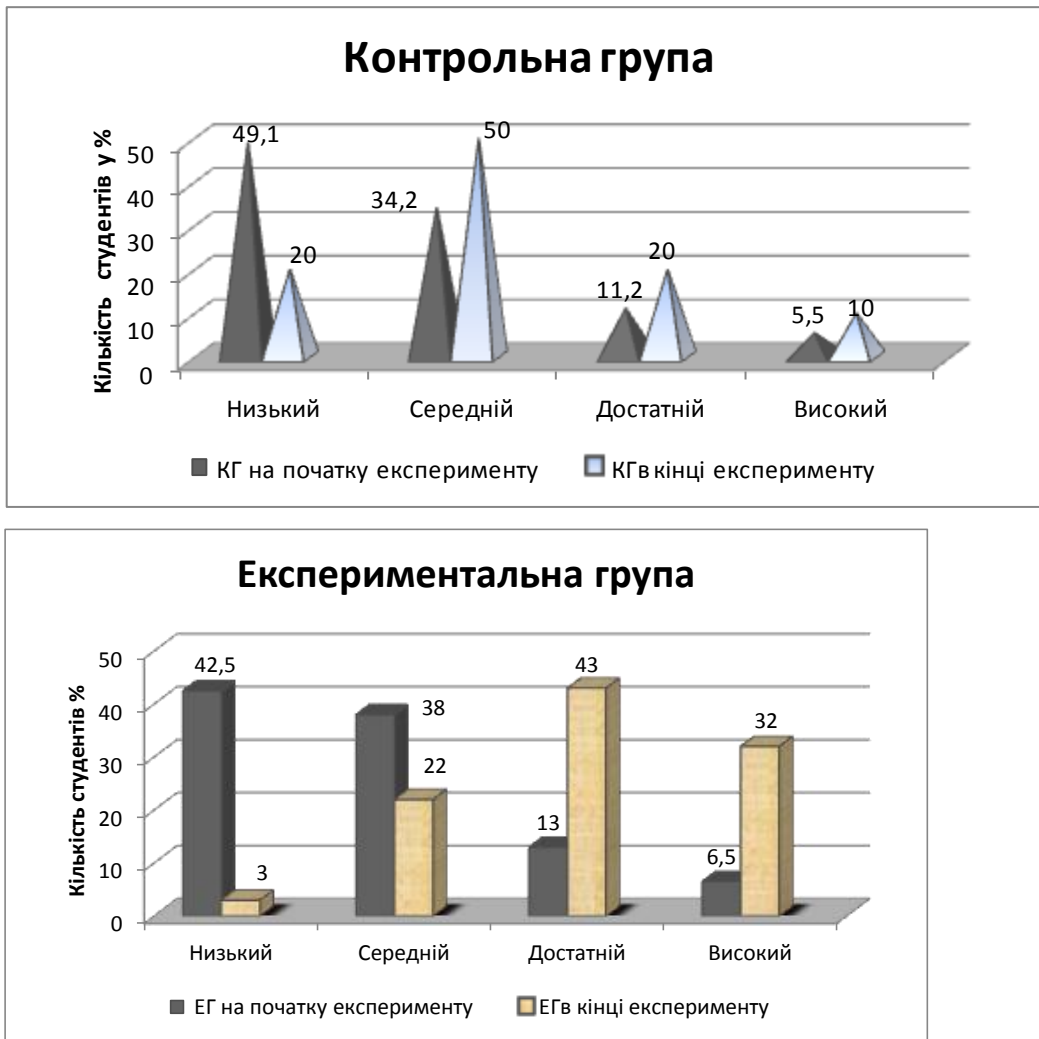
окремих його частин; зі зміною або економією матеріалів; з вдосконаленням дії, вибором варіантів виготовлення або обробки.

Опора на екологічний та художньо-конструкторський підходи дозволила значно розширити можливості креативної активності студентів і методично ввести новий інструментарій стимулювання творчого пошуку. Спираючись на принципи нестереотиповості та структурного розмаїття, ми застосовували інформаційно-пошукові та проблемно-розвивальні методи. Серед них особливо успішними були: метод творчої дискусії; метод ескізно-проблемного пошуку; спостереження і аналіз творчих робіт в процесі відвідування презентацій і виставок; евристичний метод в контексті творчого експерименту. Успішна реалізація творчих можливостей студента і розвиток його креативної здібності можлива при виконанні певної педагогічної умови – моделюванні ситуації з можливістю вибору. Робота із запропонованими матеріалами відбувалась в процесі вивчення тем: «Основні принципи екологічного підходу в сучасному творчості. Поняття «дизайн» і «екодизайн». Творчість і екологія»; «Концептуальне уявлення про використання предметів навколишнього середовища – об'єктів екологічної маргіналізації як матеріалів для творчості». Результатом виконання таких завдань стали виставки та презентації художніх виробів на задану тему. Оцінювалась оперативність вирішення творчого завдання, образність, оригінальність поєднання матеріалів, сміливість художнього висловлювання.

Третій етап формувального експерименту - *художньо-реалізаційний*. Науковою основою даного етапу залишились екологічний і конструктивно-художній підходи. Основне завдання - розкрити креативну здібність і творчі можливості кожного студента, створити умови для втілення своїх ідей, фантазії безпосередньо в моделі, макеті і в виробі. Виконання завдання стало можливим при дотриманні педагогічних умов: створення ефекту раптовості, новизни, актуальності, наближення до досягнень сучасної культури, мистецтва тощо; забезпечення єдності всіх видів творчої діяльності на заняттях. Теми, що вивчалися на цьому етапі – «Використання утилізованих матеріалів в художньо-перетворювальній діяльності» (утилізовані матеріали як об'єкт художньої обробки і створення нової естетично прикладної форми; художнє конструювання (формоутворення) виробів з різних утилізованих матеріалів). Успішне виконання завдань першого і другого етапів обумовлює результативність третього, творчі завдання виконувались за власним бажанням і задумом. Виготовлення виробів декоративно-прикладного призначення з використанням різних технологій обробки матеріалів передбачало не тільки використання об'єктів екологічної маргіналізації, а й традиційних видів декоративно-прикладної творчості та народних промислів, особливо поширених в районі проживання України та Іраку.

Узагальнена перевірка результативності запропонованої методики, що здійснювалась на основі порівняльного аналізу рівнів розвитку креативної здібності студентів контрольної та експериментальної груп (по 100 осіб), представлена на рисунку 2.

Рис. 2. Динаміка рівнів розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти (%)

Як показали результати експериментального дослідження, відбулись позитивні зміни у рівні розвитку креативної здібності студентів. У контрольній групі спостерігаються певні зміни: збільшилась кількість студентів середнього (на 25,8%), достатнього (на 8,8%) та високого (на 4,5%) рівнів. Можна констатувати, що в результаті поведеного формувального експерименту відбулись суттєві динамічні зрушення у студентів експериментальної групи. Так, кількість студентів високого рівня збільшилась на 25,5%, достатнього – на 30%, водночас середнього рівня поменшало на 16%, а низького – на 39,5%.

Для виявлення значущості розходжень середніх оцінок на початковому та завершальному етапах експерименту здобуті результати опрацьовано за t-критерієм Стьюдента. Автоматичний розрахунок показав, що здобуте емпіричне значення 1.93 (при рівні значимості 0,05) знаходиться в зоні значимості, а це доводить ефективність розробленої методики і дає підстави стверджувати доцільність її впровадження у практику факультетів художньої освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлені результати теоретико-методологічного та експериментального дослідження розвитку креативної здібності студентів художніх факультетів в процесі вивчення декоративно-прикладного мистецтва. Проведене дослідження дозволило розробити і перевірити методики розвитку зазначеної дефініції на основі цілеспрямованого використання художньо-практичного потенціалу об'єктів екологічної маргіналізації в процесі вивчення декоративно-прикладного мистецтва.

Аналіз отриманих результатів дав підстави для наступних висновків:

1. На основі теоретико-методологічного аналізу розкрито сутність означеного феномену, з'ясовано, що поняття «креативна здібність» особистості розглядається в науковій літературі як системна якість інтелекту; сукупність особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особистості; спосіб реалізація людиною власної індивідуальності. До креативних здібностей відносять: креативне (дивергентне) мислення, спрямоване на пошук і знаходження безліч різних варіантів вирішення завдань; здатність швидко і нестандартно вирішувати різного виду завдання; «творчість», як здатність до перетворення і розвитку будь-якої діяльності; здатність особистості до незвичайних сполучень елементів і понять, яка є умовою творчості. Осмислення цих поглядів на досліджувану категорію дозволило дати авторське визначення поняття «креативна здібність студентів факультетів художньої освіти». Воно розглядається як спроможність до успішного продукування ідей, оригінального та швидкого вирішення художніх завдань, а також усвідомленої мотивації й сенситивної чуттєвості стосовно об'єктів творчої діяльності у детермінантній сукупності творчої активності особистості та її самореалізації.

2. Розроблено зміст і структуру креативної здібності студентів художніх факультетів, яка складається з інтелектуально-вольового, образно-чуттєвого, мотиваційно-ціннісного блоків. Блок інтелектуально-вольових якостей містить елементи: креативне (дивергентне) мислення, цілепокладання, здатність до аналізу, інтерпретації та імпровізації. Елементами блоку образно-чуттєвого відображення є: здатність до провокативності сприйняття і відтворення дійсності в художньому образі, яка характеризується спонтанністю, простотою, гнучкістю, оригінальністю, самобутністю. Мотиваційно-ціннісний блок об'єднує прагнення до самоактуалізації та індивідуальної творчої реалізації; опір домінуючому стилю, напрямку в мистецтві; естетично ціннісне ставлення до дійсності.

3. Обґрунтовано роль декоративно-прикладного мистецтва у процесі розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти. З'ясовано, що поряд з пізнавальною, комунікативною та розвивальною функцією, декоративно-прикладне мистецтво водночас виконує й основну – збереження і трансляцію національних традицій давніми та сучасними способами втілення. Доведено, що розвиток креативної здібності студентів в умовах навчання декоративно-прикладному мистецтву можливий на основі

поєднання проектування і виготовлення виробів, що мають утилітарне значення і художню цінність. Розкрито поняття «екологічна маргіналізація», котре розуміється як про вокативний фактор формування нестандартного сприйняття студентом навколишнього світу з метою перетворення об'єктів та надання їм нової естетичної якості. Виявлено зв'язок маргіналізованого матеріалу з регіональною специфікою навколишнього середовища, з дизайном і полем художніх ремесел, доведено вплив його використання на розвиток креативної здібності студентів. Креативна здібність студентів проявляється в ході вибору матеріалів екологічної маргіналізації для використання в сучасних художніх творах і відбувається в діапазоні експериментів, художньо-образного бачення витратних матеріалів і відходів, їх комбінацій для формоутворення, що уможливорює вільне висловлювання і спрямовує студентів до різних видів творчої діяльності.

4. Розроблено методику діагностики, критерії та показники на основі структурних блоків креативної здібності: *інтелектуально-вольовий* (ступінь розвиненості креативного мислення; рівень цілепокладання; наявність здібності до аналізу, інтерпретації та імпровізації); *образно-чуттєвого відображення* (міра здатності до провокативності сприйняття і відтворення дійсності в художньому образі; ступінь спонтанності, простоти, оригінальності, самобутності); *мотиваційно-ціннісний* (ступінь прагнення до самоактуалізації і індивідуальної творчої реалізації; міра опору домінуючому стилю, напрямку в мистецтві, ступінь естетично ціннісного ставлення до дійсності). На основі виділених критеріїв здійснено констатувальний експериментальний зріз, на підставі якого виявлено рівні креативної здібності студентів: низький, середній, достатній і високий, дана їх змістова характеристика.

5. Теоретично обґрунтовано методичну модель розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти в процесі навчання декоративно-прикладного мистецтва. Обґрунтовано необхідність опори на екологічний, метапредметний і художньо-конструктивний підходи в процесі вивчення декоративно-прикладного мистецтва з використанням об'єктів екологічної маргіналізації. На основі принципів нестереотиповості і структурного різномайття розроблено комплекс методів і прийомів: мотивації і стимулювання, інформаційно-пошукових, проблемно-розвивальних на основі елементів еко-арту, етно-арту, еко-дизайну з використанням різних технік, серед яких пап'є-колле та колаж. Ефективність використання комплексу запропонованих методів залежить від виконання певних педагогічних умов: створення атмосфери зацікавленості до творчої роботи з маргіналізованими матеріалами; моделювання ситуації з можливістю вибору; створення ефекту раптовості, новизни, актуальності, наближення до досягнень сучасної культури, мистецтва тощо; забезпечення єдності всіх видів творчої діяльності на заняттях. Методика охоплювала три етапи: підготовчий, технологічний, художньо-реалізаційний у процесі вивчення декоративно-прикладного мистецтва та авторського практикуму «Художньо-практична творчість».

6. Перевірка результативності проведеної дослідно-експериментальної роботи здійснювалась на основі порівняльного аналізу рівнів розвитку

креативної здібності студентів контрольної та експериментальної груп. Результати експериментальної перевірки засвідчили позитивні зрушення рівнів креативної здібності в експериментальній групі на відміну від контрольної, що свідчить про ефективність, перевагу методики і доцільність її застосування у навчально-вихованому процесі факультетів художньої освіти.

Проблема розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти не вичерпується результатами виконаного дослідження. Подальшого вивчення потребують питання: розвитку художніх здібностей майбутніх вчителів образотворчого мистецтва засобами народного розпису різних регіонів України; створення методичних посібників для підвищення рівня фахової підготовки майбутніх художників.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІЖЕННЯ

1. Аль-Фаваді Худам Мезаал Саліх (Ірак). Концептуалізація засад креативної здібності студентів полі художньо – прикладних ремесел // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент: збірник наукових праць. / Ред. кол.: В. Ф. Орлов (голова). – Вип. 9 – К. : Вид-во ТОВ «ТОНАР», 2014. – С.149-165.

2. Аль-Фавади Худам Мезааль Салих (Ирак). Особенности развития креативных способностей студентов в художественном образовании средствами экологической маргинализации / Теорія і практика навчання та виховання. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. – Вип. 26. – К., 2015. – С. 233-239.

3. Аль-Фаваді Худам Мезааль Саліх (Ірак). Екологічна маргіналізація середовища як об'єкт креативного формоутворення в художніх ремеслах / Науковий вісник ПНПУ імені К.Д.Ушинського. Журнал. Педагогічні науки. №3(110), 2016. – С.116-120

4. Аль-Фавади Худам Мезааль Салих (Ирак). Этнодизайн в современном художественном образовании: тенденции развития креативных способностей студентов / Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. №2 (307). Ч.1. 2017. – С.48-55.

5. Hutham Mezaal Salih Al-Fawadi. The relationship between the subject of methods of teaching arts and the subject of practical pedagogical of students at the Department of Art Education /Journal of the College of Basic Education - Al-Mustansiriya University, Vol. 17 No.70, June 2011, 349-378p.

6. Hutham Mezaal Salih Al-Fawadi. The influence of using the instant feedback upon the results of students in Education Art in teaching methods article / Al-Ustath Journal, College of Education /Ibn Rushed, Baghdad University, No.174, June 2011, 309-358 p.

7. Hutham Mezaal Salih Al-Fawadi. The role of Creativity and Talent in art education of School Students / Ministry of Higher Education & Scientific Research Al-Mustansiriyah University College of Basic Education / Journal of the College of Basic Education, a Refereedscientific Journal Vol.23. Number: 98, 2017, 23-34p.

8. Аль-Фавади Худам Мезааль Салих (Ирак). Этнодизайн в пространстве современной экологической культуры / Економіка та управління в умовах

побудови інформаційного суспільства: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: ОНАЗ ІМ.О.С.Попова, 2017. – с.5-8.

АНОТАЦІЇ

Аль – Фаваді Худам Мезааль Саліх. Розвиток креативної здібності студентів факультетів художньої освіти в процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання (образотворче мистецтво). – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2017.

Дисертацію присвячено проблемі розвитку креативної здібності студентів факультетів художньої освіти в процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву. Проаналізовано наукову літературу, розкрито різні аспекти розгляду категорії «креативна здібність» та «креативність», визначено поняття «креативна здібність студентів факультетів художньої освіти», його зміст, структуру та критеріальний апарат. У дослідженні окреслено виражальні можливості декоративно-прикладного мистецтва, висвітлено сутність категорії «екологічна маргіналізація» в полі художніх ремесел та виявлено її роль у розвитку креативної здібності студентів.

Теоретично обґрунтовано методичну модель, розроблено методику розвитку креативної здібності студентів художніх факультетів та впроваджено у навчальний процес на підготовчому, технологічному та художньо-реалізаційному етапах в умовах вивчення авторського практикуму «Художньо-практична творчість». Результати експериментальної перевірки засвідчили дієвість та ефективність методики і доцільність її використання у процесі підготовки студентів факультетів художньої освіти.

Ключові слова: креативність, креативна здібність, екологічна маргіналізація, декоративно-прикладне мистецтво, поле художніх ремесел, методична модель.

Аль - Фавади Худам Мезааль Салих. Развитие креативной способности студентов факультетов художественного образования в процессе обучения декоративно-прикладному искусству. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика обучения (изобразительное искусство). - Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2017.

Диссертация посвящена проблеме развития креативной способности студентов факультетов художественного образования в процессе обучения декоративно-прикладному искусству. Проанализирована научная литература, раскрыты различные аспекты рассмотрения категории «креативная способность» и «креативность», определено понятие «креативная способность студентов факультетов художественного образования», его содержание, структуру и критериальный апарат. В исследовании обозначены

выразительные возможности декоративно-прикладного искусства, освещена сущность категории «экологическая маргинализация» в поле художественных ремесел и выявлена ее роль в развитии креативной способности студентов.

Разработана методика развития креативной способности студентов художественных факультетов и внедрена в учебный процесс на подготовительном, технологическом и художественно-реализационном этапах в условиях изучения авторского курса «Художественно-практическое творчество». Результаты экспериментальной проверки показали действенность и эффективность методики, а также целесообразность ее использования в процессе подготовки студентов факультетов художественного образования.

Ключевые слова: креативность, креативная способность, экологическая маргинализация, декоративно-прикладное искусство, поле художественных ремесел, методическая модель.

Al-Fawadi Hutham Mezaal Salih. Development of students' creative abilities on faculties of art education in the process of studying arts and crafts. - On the rights of the manuscript.

Thesis for a candidate degree in pedagogical sciences, specialty 13.00.02 - Theory and Methods of teaching (fine arts). - National Pedagogical Drahomanov University, Kyiv, 2017.

The dissertation presents the results of theoretical, methodological and experimental research on the development of students' creative abilities on faculties of art education in the process of studying arts and crafts. The conducted research allowed to develop and verify the methods of development of this definition on the basis of purposeful use of artistic and practical potential of objects of environmental marginalization in the process of studying decorative and applied arts.

The essence of this phenomenon is revealed, it was found out that the concept of "creative ability" of a person is considered in the scientific literature as a systemic quality of intelligence; a set of features of the psyche, which provide productive transformations in the activities of the individual; way of realizing a person's own personality. Understanding the views on the category under study allowed the authors to define the concept of "creative ability of students of the arts education faculties", to develop its content and structure, which consists of intellectual-volitional, figurative-sensory, motivational-value blocks.

It was found out that development of creative abilities of students in the conditions of studying arts and crafts is possible on the basis of a combination of designing and manufacturing products with a utilitarian value and artistic value. Particular attention is paid to the concept of "environmental marginalization". It is revealed its connection with the regional specificity of the environment, design and field of artistic crafts; it is proved to promote the development of students' creative abilities.

On the basis of the ecological, purpose of the subject and artistic and constructive approaches, the methodological model of the development of creative ability of students of art education faculties in the process of teaching arts and crafts is theoretically substantiated. The methodology was developed and implemented in

the educational process, which covered three stages: preparatory, technological, artistic-realizing in the process of studying arts and crafts and the author's course «Artistic and practical creativity».

The examination of the effectiveness of the experimental and experimental work was carried out on the basis of comparative analysis of the levels of development of the creative ability of students in the control and experimental groups. The results of the experimental verification showed positive changes in the levels of creativity in the experimental group, in contrast to the control group, which testifies to the effectiveness, the superiority of the methodology and the feasibility of its use in the educational process of the faculties of artistic education.

The problem of developing the creative ability of students of the arts education faculties is not limited to the results of the study. Further study is required to develop the artistic abilities of future teachers of fine art by means of folk painting of different regions of Ukraine, as well as the development of methodological support for decorative and applied arts.

Key words: creativity, creative ability, ecological marginalization, decorative and applied art, field of artistic crafts, methodical system.